

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1939 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 187, har herr *Rahmn m. fl.* hemställt, att riksdagen ville besluta att hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t snarast måtte föranstalta om en allsidig utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Motionen.

Inom andra kammaren har fröken *Andersson m. fl.* väckt en likalydande motion, nr 276.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen I: 187.

Vid 1938 års riksdag väcktes i första kammaren av herrar *Rahmn* och *Norman* och i andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* likalydande motioner (I: 206 och II: 254), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med en underdånig hemställan, att det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om utredning om vidtagande av åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor med särskilt beaktande av möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstebostäder.

1938 års riksdag.

Över motionen I: 206, som hänvisades till första kammarens andra tillfälliga utskott, inhämtade detta utskott yttrande från skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och telegrafstyrelsen. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, till vilket motionen II: 254 hänvisades, införskaffade yttrande över motionen från Sveriges allmänna folkskolläraryörening. Samtliga dessa yttranden finnas såsom bilagor fogade vid den nu till behandling förevarande motionen.

Över de till utskotten sålunda hänvisade motionerna avgav första kammarens utskott utlåtande nr 8 och andra kammarens utskott utlåtande nr 6.

I sitt nämnda utlåtande anförde första kammarens utskott för sin del bland annat följande:

”Av motionen såväl som av de avgivna yttrandena framgår att, delvis med anledning av framställning från 1914 års riksdag, olika åtgärder under årens lopp vidtagits och fortfarande vidtagas i syfte att tillförsäkra lära-

rinnor, bosatta i ensligt belägna skolhus, erforderlig trygghet. Utskottet kan i sådant avseende hänvisa till kungl. kungörelserna den 18 september 1918, nr 792, och den 10 december 1937, nr 998, angående boställsordning för personalen vid folk- och småskolor ävensom till dåvarande folkskoleöverstyrelsens cirkulär i december 1916 till skolråden angående åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor. Sålunda meddelade föreskrifter och utförliga anvisningar hava tvivelsutan, där de följts, väsentligt bidragit till undanröjande av otryggheten för ensamboende lärarinnor.

Vid sidan av tillgodoseendet av den personliga tryggheten ha alltmere kommit att beaktas andra olägenheter och vådor, som följa av en isolerad bosättning till skada för berörda lärarinnors psykiska hälsotillstånd. Som ett led i strävan att begränsa av dylik bosättning följande vådor ha motionärerna särskilt framhållit behovet av att telefonledningar framdragas till dessa lärarinnors bostäder. Telegrafstyrelsen, som icke tagit ståndpunkt ifråga om yrkandet i motionen, har framhållit att antalet ensamboende lärarinnor, vilkas bostad är belägen på längre avstånd än 2 kilometer från närmaste telefonstation och vilka sakna telefonförbindelse, uppgår till omkring 900.

Skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och Sveriges allmänna folkskollära-förening hava tillstyrkt den i motionen föreslagna utredningen. Socialstyrelsen har därvid emellertid även framhållit, att det torde förtjäna utredas i vilken mån andra kategorier av befattningshavare än de här ifrågavarande lärarinnorna likaledes kunde anses leva under sådana omständigheter, att skyddsåtgärder av liknande slag som de i motionen avsedda från det allmännas sida borde ifrågakomma. Utskottet har i förevarande sammanhang icke ansett sig kunna ingå på vad av socialstyrelsen sålunda framhållits.

På grund av vad i motionen anförts och i yttrandena därjämte framkommit finner utskottet, som anser att även andra vägar kunna finnas än de omnämnda för avhjälpande av i motionen påtalade olägenheter, skäl föreligga för en utredning i motionens syfte."

Båda utskotten hemställde, med i huvudsak sammanfallande motivering, att vederbörande kammare ville besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor med beaktande jämväl av möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstebostäder. Vid andra kammarens utlåtande var fogad reservation, vari hemställdes, att motionen II:254 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd för-anleda.

Första kammaren biföll andra tillfälliga utskottets hemställan.

Andra kammaren biföll, med avslag å sitt tredje tillfälliga utskotts hemställan, den vid samma utskotts utlåtande fogade reservationen.

Över nu föreliggande motion, som i andra kammaren hänvisats till dess tredje tillfälliga utskott, har detta utskott införskaffat yttranden från medicinalstyrelsen och Fredrika-Bremer-Förbundet. Vidare har styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening inkommit till utskottet med ett yttrande i ärendet. Dessa yttranden finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande.

*Yttranden med
anledning av
nu förelig-
gande motion.*

Medicinalstyrelsen har bl. a. framhållit, att de åtgärder, som kunna vidtagas för att häva påtagliga missförhållanden, beroende på lärarinnebeständers isolerade läge, icke böra underlåtas samt att därigenom den enligt medicinsk erfarenhet höga sjukligheten inom vissa lärargrupper måhända skulle kunna gynnsamt påverkas.

Fredrika-Bremer-Förbundet och *styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening* hava tillstyrkt en allsidig utredning i motionens syfte.

Såsom framgår av Fredrika-Bremer-Förbundets ovannämnda yttrande har förbundet under år 1938 till Kungl. Maj:t (ecklesiastikdepartementet) ingivit en framställning om utredning i ämnet. Enligt vad utskottet under hand inhämtat har utlåtande över denna framställning infordrats från skolöverstyrelsen. Med nämnda utlåtande, vari skolöverstyrelsen för egen del hänvisar till vad överstyrelsen anfört i sitt yttrande till andra-kammar-utskottet vid 1938 års riksdag, har överstyrelsen överlämnat en till styrelsen inkommen skrivelse från *domkapitlet i Härnösand*. Domkapitlets skrivelse, vars innehåll torde vara belysande för arbets- och bostadsförhållandena för lärarpersonalen vid småskolor och mindre folkskolor i en del av landet, där missförhållandena synas vara särskilt utpräglade, finnes i avtryck fogat vid utskottets utlåtande.

I nu förevarande motion har framställts förslag om en allsidig utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, varvid hävdats, att beviljande av statsunderstöd för framdragande av telefonledning till ensamt boende lärarinnors tjänstebostäder ej oväsentligt skulle bidra till att avhjälpa nu rådande missförhållanden.

Utskottet.

I detta sammanhang må framhållas, att i en i andra kammaren vid årets riksdag väckt motion, nr 200, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och åtgärder i syfte att förbilliga telefonen för landsbygdens befolkning. Vidare har i en likaledes i andra kammaren väckt motion, nr 270, föreslagits utredning om de avlägsna och glest befolkade trakternas telefonfråga. Dessa motioner hava av andra kammaren hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling. Även om riksdagen skulle bifalla nämnda motioner, anser utskottet, att de ensam-boende lärarinnorna befinna sig i en sådan särställning, att det i motionerna behandlade spörsmålet, i vad det berör dessa lärarinnor, bör behandlas för sig. Härigenom skulle frågan om en förbättring av telefonförhållandena för de ensam-boende lärarinnorna jämväl kunna erhålla en snabbare lösning.

4 *Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande Nr 3.*

Utskottet får vidare med stöd jämväl av i ärendet avgivna yttranden framhålla angelägenheten av att även andra åtgärder för beredande av skydd åt de ensamboende lärarinnorna än förbättring av telefonförhållandena bliva föremål för undersökning.

På grund härav och då, sedan utskottet vid 1938 års riksdag tog ställning till föreliggande spörsmål, några omständigheter icke inträffat som kunna länkas onödiggöra en utredning av den art utskottet då tillstyrkte, anser utskottet fortfarande att en utredning i motionens syfte bör komma till stånd.

Utskottet får därför hemställa,

att första kammaren ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om verkställande snarast av allsidig utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Stockholm den 9 mars 1939.

Å utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar *Nordborg, Heüman, Gottfrid Karlsson, Anders Andersson, Sundvik, Theodor Magnusson, Albert Andersson och von Horn.*

Till Riksdagens andra kammares tredje tillfälliga utskott.

Genom remiss den 10 februari 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att skyndsammast och om möjligt före den 21 februari 1939 till utskottet inkomma med yttrande över en inom andra kammaren väckt motion angående beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Till åtlydnad härav får medicinalstyrelsen anföra, att det ur medicinsk synpunkt måste anses klart, att en isolerat liggande bostad för lärarinna liksom för mången annan måste under vissa förhållanden innebära en påtaglig psykisk påfrestning. Detta förhållande kan visserligen å ena sidan knappast i och för sig orsaka sjukliga symtom hos ett i övrigt friskt psyke, men det kan å andra sidan ingalunda förnekas, att hos mindre motståndskraftiga naturer isolerad bostad kan framkalla psykisk sjukdom och giva påtagligt ångestbetonade symtom. Medicinalstyrelsen håller därför före, att vid uppförandet av nya skolhus hänsyn till deras läge ur förevarande synpunkt alltid bör tagas, och att de åtgärder som kunna vidtagas för att häva påtagliga missförhållanden beroende på isolerat läge icke böra underlåtas. Måhända skulle därigenom den enligt medicinsk erfarenhet höga sjukligheten inom vissa lärargrupper kunna gynnsamt påverkas.

Stockholm den 14 februari 1939.

J. Axel Höjer.

Peder Björck.

/J. Hedquist.

Till Riksdagens Andra kammares tredje tillfälliga utskott.

Med anledning av mottagen remisskrivelse av den 31 januari 1939 får Fredrika-Bremer-Förbundet anföra följande rörande motion nr 267 i Andra kammaren.

Förbundet har vid olika tillfällen med intresse följt den i motionen behandlade frågan. Sedan fjolårets motion i samma ämne fallit på grund av att kamrarna stannade i olika beslut, hemställde förbundet i en till ecklesiastikministern ingiven skrivelse om föranstaltande av en allsidig utredning av frågan om beredande av ökad trygghet för ensamt boende lärarinnor. I skrivelsen berördes även med beklagande den brist på förståelse för frågans verkliga innebörd, som kom till synes under fjolårsdebatten i Riksdagens Andra kammare.

Det förefaller förbundet synnerligen angeläget, att man genom tillfredsställande åtgärder söker avhjälpa sådana moment som otrygghet och isole-ring, vilka bereda ensamboende lärarinnor lidanden och svårigheter och därigenom även äro ägnade att inverka störande på undervisningsarbetets lugna och ostörda fortgång.

Förbundet framhöll i sin ovan nämnda skrivelse, att det givetvis ej ansåg sig kunna ge anvisningar på de utvägar, som äro bäst framkomliga för vinnande av ökad trygghet för de ensamt boende lärarinnor, det här gällde, utan hemställde om en allsidig utredning. Sedan skrivelsen publicerats i förbundets pressorgan Hertha och därigenom blivit känd i vidare kretsar, har

förbundet fått mottaga åtskilliga instämmanden samt ytterligare konkreta exempel på fall, som motivera den önskvärda utredningen. Dessutom ha även flera uppslag framhållits, vilka torde förtjäna att beaktas, då man eventuellt går att pröva, vilka vägar som kunna leda till en ökad trygghet för ovan nämnda kategori kvinnliga yrkesutövare.

Sålunda har bl. a. vid sidan om önskvärldheten av att telefonledningar framdragas till skolhusen föreslagits, att husen borde förses med för ändamålet avsedda, effektiva innerluckor för samtliga fönster och dörrar. En sådan åtgärd skulle omöjliggöra hemfridsbrott och därigenom skänka lärarinnan en viss grad av lugn och trygghetskänsla. Ett annat förslag går ut på att de lärarinnor, som motionen avser, borde erhålla en pålitlig, dresserad vakthund som skydd och sällskap. Åter en annan uppslagsgivare anser problemets lösning ligga däri att kommunen ålades att utöka lärarinnans bostad med ytterligare ett rum, varigenom hon skulle kunna ha någon anhörig eller anställd boende hos sig. En ännu effektivare lösning vore givetvis, framhålles det från annat håll, att kommunen ålades att hålla lärarinnan med en bostad, som icke ligger isolerad. Ett sådant åläggande synes icke vara orimligt, om erforderlig respittid lämnades för dess ikraftträdande och lärarinnan erhöle ev. reseersättning så att hon ej behövde ådraga sig extra kostnader.

Från lärarinnehåll har även framkastats tanken att de ensamt boende efter vissa år skulle kunna erhålla förflyttning till tätare bebodda distrikt. "Det skulle", framhålles det, "vara lättare att stå ut med fasan i ett par år, om man visste, att man fick det bättre efteråt."

Som framgår av ovanstående, tyckas förslag för beredande av den önskvärda tryggheten ej saknas. Att något måste göras för att ge dessa lärarinnor möjlighet att fullgöra sin gärning i det allmännas tjänst under för deras nerver och personliga säkerhet betryggande förhållanden synes förbundet vara höjt över allt tvivel.

Med stöd av vad som härovan framhållits får Fredrika-Bremer-Förbundet alltså på det livligaste tillstyrka motionärernas förslag om en allsidig utredning av åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Stockholm den 18 februari 1939.

Fredrika-Bremer-Förbundet

Ebba Odhner,

f. Nordenson,

v. ordf.

/Margareta von Konow,

sekr.

Till Första Kammarens Tillfälliga utskott Nr 2.

Styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening får med anledning av den motion, som framförts i Första Kammaren av herr Gösta Rahmn och i Andra Kammaren av fröken Ebon Andersson angående igångsättande av en allsidig utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, vördsamt framföra följande synpunkter.

Ett icke ringa antal av småskolans lärarinnor tjänstgöra vid mindre folkskolor eller i småskolor, belägna ute i ödemarksbygderna. Utom det krävande arbetet i dåliga skolformer få dessa kvinnliga tjänstemän pröva på en enslighet och isolering från yttervärlden, som befattningshavare i tättbebyggda samhällen knappast kunna göra sig en föreställning om. Enligt beräkningar skola omkring ett tusen lärarinnor i vårt land bo i ensliga skolhus, belägna på längre avstånd än två kilometer från närmaste telefon. Att skolbyggnaderna ofta äro dåligt underhållna, tjänstebostäderna dragiga och kalla och ibland i avsaknad av betryggande låsanordningar, försvårar än mer tjänstgöringsförhållandena för dessa befattningshavare. Det är en kraftprestation att under så primitiva förhållanden och med bibehållen själslig jämvikt utföra sin lärargärning under en lång tjänstetid. Många av dessa kvinnliga tjänstemän lämna först vid pensionsålderns inträde den ödeskola, där de kanske under hela sin tjänstetid nitiskt och förtjänstfullt undervisat. Alla stå dock icke lika bra ut med påfrestningarna. Det händer att somliga duka under för sjukdomar ådragna i kalla och osunda tjänstebostäder eller vållade av den psykiska påfrestning, som bristen på kontakt med yttervärlden kan framkalla. Det vore en gärd av aktning mot dessa vårt "kulturlivs ytterst pionjärer", om från samhällets sida sådana åtgärder vidtoges, som kunde göra tjänstgöringen dragligare för ödemarksläraryrkesföreningarna. En telefonledning till bostaden, så att hjälp kunde tillkallas vid sjukdoms- eller olyckstillfälle skulle säkerligen bereda någon lättnad. Många andra utvägar äro tänkbara. Bäst vore givetvis, om sådana förändringar kunde vidtagas beträffande tjänstebostädernas kvalitet och belägenhet, att dess innehavare kunde fullgöra sitt arbete under gynnsammare betingelser än de nuvarande.

Under hänvisning till ovanstående hemställer styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening vördsamt, att Utskottet måtte förorda en allsidig och förutsättningslös utredning om åtgärder för att bereda ensamt boende lärarinnor ökad trygghet.

Huskvarna och Södertälje den 26 februari 1939.

Anna Ljunggren.
Ordförande.

Hanna Eriksson.
Sekreterare.

Till Kungl. Skolöverstyrelsen.

Så talrikt som folkskolans D-former äro företrädda inom Härnösands stift, och så egenartade som skolor av denna typ äro, är det naturligt, att Domkapitlet sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad särskilt på dem. En direkt anledning att ytterligare beakta dessa skolor fann Domkapitlet i en artikel, som stod att läsa i tidskriften Tidens sista nummer för 1936, och vari ordföranden i Statens Pensionsanstalt förste vice talmannen i Första Kammaren, förre ecklesiastikministern Olof Olsson gav en verkligt skrämmande belysning åt de förhållanden, varunder dessa skolor ej sällan arbeta.

Vad författaren framför allt uppmärksammat, är till en början det anmärkningsvärt stora antal lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, som måst förtidspensioneras på grund av i tjänsten ådragen, i varje fall förvärrad sjukdom. Vidare påpekas, att detta särskilt gäller vid mindre folkskolor — i det närmaste 40 % av vid dylika skolor tjänstgörande lärare ha under den tid författarens undersökningar omfatta eller åren 1920—1929 blivit förtidspensionerade —, samt att företeelsen ifråga är vanligast på två områden, av vilka det ena utgöres av "ett stort brett bälte högst i norr med Västernorrlands län som centrum".

Med anledning härav fann sig Domkapitlet genom beslut den 24 mars 1937 föranlåtet henställa till stiftets folkskoleinspektörer, att de ville delgiva Domkapitlet sin mening om ifrågavarande förhållanden och därvid även yttra sig om de åtgärder, som för rättelses vinnande kunde vara påkallade. Sedan de sista av dessa yttranden under loppet av förra månaden inkommit, anser sig Domkapitlet böra framlägga ärendet för Kungl. Skolöverstyrelsen.

Den första frågan blir uppenbarligen den, i vad mån de av författaren i Tiden påtalade missförhållandena alltjämt bestå. Svaret på denna fråga behöves dess bättre icke utan vidare bli jakande. Den statistik, varpå författaren bygger, avser, som nämnts, perioden 1920—1929, och även om denna tid i och för sig icke ligger så långt tillbaka i tiden, så är det dock ett faktum, att just under innevarande decennium en väsentlig förbättring inträtt. Därför kunna också inspektörerna vitsorda, att förtidspensionering av det slag, varom artikeln i Tiden talar, praktiskt taget på senare tid icke förekommit i deras resp. distrikt. Den avgörande orsaken härtill är naturligtvis, att D-skolorna i allt större utsträckning fått vika för högre skolformer, vilka i sin tur dragit med sig bättre arbetslokaler och bostäder. Men att dessa på det hela taget ingalunda blivit bättre i de D-skolor, som finnas kvar, framgår av följande stickprov ur inspektörernas yttranden:

Medelpad: "Många lärarinnor vid mindre folkskolor leva en stor del av året i ödemarken, icke bokstavigt talat, utan i verkligheten. Åtskilliga — ej så få — av dem kunna — på grund av sina knappa ekonomiska villkor — icke under ferierna komma ut i världen och skaffa sig någon rekreation. De leva ofta isolerade, nästan övergivna, icke sällan i skräck för faror till liv och lem — eller något ännu värre. Det horde icke tillåtas, att de bo ensamma. Säkerligen skulle till och med män, även om de vore av det hårda slaget, icke stå ut i längden."

Ångermanlands södra: "Inom Ångermanlands södra inspektionsområde har jag vid inspektionsbesök påträffat tjänstebostäder, som varit så illa ombonade, att vattnet frusit i vattenåmbaret, vid måttlig kyla. I skolsalen har läraren nödgats låta barnen växelvis flytta från pulpeterna vid den kalla ytterväggen till platserna närmare eldstaden, så att barnen i tur och ordning fått värma sig eller frysa. När skolorna varit inhysta i förhyrda rum, har det som oftast varit lönlöst att hemställa om en bättre ombonung i rummen, hur kalla de än varit. 'Det är de bästa rum, vi ha i byn' har man kunnat höra."

Ångermanlands norra: "Om några skolor äro att betrakta som vårt skolväsendes styvbarn, så är det de mindre folkskolorna. Oftast inhyrda ute i de små skogsbyarna, där kök eller sommarkök apteras till skollokal utan att några egentliga anstalter träffas för lokalens inståndsättande och ombonande, oftast med enklast möjliga skolinredning och undervisningsmateriel arbeta dessa skolor under svårast tänkbara förhållanden. Och lika primitiva äro också lärarinnebostäderna, på många håll endast ett järnspisrum och en skrub. Det är då ej att undra på, att dessa lärariinnor tryckas ned och ådra sig ohälsa."

Jämtlands södra: "I en by fanns en stuga så kall, att ingen familj ansåg sig kunna bo i den, och därför uppläts den för den mindre folkskolan i byn. Lärarinnan måste låta barnen sitta med vantarna på under lektionerna, och för att tina upp sig en smula finge de en stund var sitta framför spiseln. Flerstädes har jag träffat på lärarinnebostäder, i vilka vattnet, t. o. m. sumpen i kaffepannan, frusit under natten även vid ganska måttlig kyla. Sämst har det varit i förhyrda lokaler, och när jag till skolstyrelserna gjort anmärkning, har man understundom hänvisat mig till hyresvärdarna. Då jag i ett sådant fall via skolstyrelsen pressat fram en reparation och skulle avsyna förbättringen, kunde jag obehindrat sticka käppen mellan springorna i väggen nere vid golvet. Att man klistrat en billig tapet över hålen, skyddade föga mot vinterkörden. Ännu upplätas rum utan egen värmekälla till småskollärarinnor.

Ofta har jag känt det rent beklämmande, då jag sett och förstått hur prövade ensamma lärarinnor vid mindre folkskolor i små avlägsna skogsbyar understundom långt uppe i fjällbandet måste känna sig. Det kom en tjuguarig lärarinna för att fjärran från sitt hem, från kamrater, släkt och vänner ensam bo i ett ensamt skolhus. De sammankomster och nöjen, byns ungdom sökte, voro mångenstädes av sådan art, att en lärarinna med självaktning icke ansåg sig kunna deltaga däri, och funnos där några herrskaper, ansågs en småskollärarinna knappast passa i deras sällskap heller. Så fick hon för det mesta sitta ensam i sitt skolhus i de långa mörka höstkvällarna eller i vinternätter, då drivorna växa och växa kring skolans knutar. Då ligger ensamhetens fara nära, och svärmodet kan lätt taga makt över sinnet.

Härtill kommer det pressande arbetet, ty en lärarinna vid en mindre folkskola ställes inför en uppgift 'over aeвне'. En sådan skola är dock en folkskola med en sådans hela kunskapsstoff i 'tillämpliga delar'. Att dess lärarinna har avsevärt flera timmar i veckan än en småskollärarinna och långt mera hemarbete, oroar nog icke mest ulan känslan av att icke kunna och icke hinna på nöjaktigt sätt lära in den för denna skolform allt för stora kursen. Det vållar oro, som ofta växer till ångslan."

Lägg här till, att även inspektören i Jämtlands norra inspektionsområde i sitt mera kortfattade yttrande vitsordar, att "förhållandena särskilt vid de mindre folkskolorna här som annorstädes förtjäna den största uppmärksamhet", torde det stå klart, att det är ett verkligt problem, som här föreligger och ropar på sin lösning.

Innan Domkapitlet ingår på de utvägar härför, som kunna länkas, anser sig Domkapitlet böra fästa uppmärksamheten på en passus i dåvarande inspektörens i Jämtlands södra yttrande:

"Nu kan man med skäl fråga, varför vi folkskolinspektörer icke se till, att dessa lärarinnor erhålla fullgoda bostäder och väl utrustade skolor o. s. v.

Under min långa tjänstgöring har jag en enda gång avstyrkt statsbidrag på grund av en urusel bostad, utdömd av förste provinsialläkaren och även av skolstyrelsen. Sedan eländet pågått sju år, utan att något gjordes, vägrade länsstyrelsen på mitt förslag att utanordna statsbidrag, men högre rätt, där klagomål anfördes, förklarade, att det förhållandet, att bostaden var av denna beskaffenhet, utgjorde icke skäligen anledning att vägra statsbidrag till skolan. Av sådana utslag har jag och många av mina kolleger fått den uppfattningen, att bestämmelsen om att läraren skall hava fullgod bostad icke längre gäller som villkor för statsbidrag."

Det första, som kan och bör göras, är påtagligen, att gällande bestämmelser bringas i kraft, så att de ge läraren den trygghet, som de äro avsedda att bereda.

Men även andra utvägar måste anlitas. Inspektörernas anvisningar gå enstämigt i en enda riktning: *bort med D-skolorna!* I och för sig är det

enligt Domkapitlets mening ingenting att häremot erinra. Även med den allra största och mest oförbehållsamma aktning för det arbete, som alltid under svåra, ofta under hart när olidliga förhållanden presterats och presteras av deras lärare, måste Domkapitlet beteckna dessa skolor som relikter från en svunnen tid, vilka snarast möjligt måste försvinna. De äro undantagsformer och skola såsom sådana behandlas. I enlighet med denna sin uppfattning torde Domkapitlet komma att som hittills särskilt noga granska de reglementsförslag, där D-skolor finnas, och icke medgiva dessas bibehållande med mindre verkliga krävande skäl därför kunna anföras.

Vad saken f. n. gäller, är emellertid enligt Domkapitlets sätt att se icke D-skolornas vara eller icke vara — på den punkten kan knappast någon meningsskiljaktighet råda — utan, *hur man skall kunna ställa det, för att förhållandena vid D-skolorna, så länge dessa finnas kvar, skola bli drägliga.* Och den frågan är så mycket mera aktuell, som man åtminstone i Norrland för avsevärd tid framåt måste räkna med tillvaron av ett antal dylika skolor. Strävandena att centralisera skolväsendet må nämligen vara hur behjärtansvärda som helst och omfattas med aldrig så mycken iver, så är dock, vare sig man tänker på de lokala förhållandena eller på angelägenheten att icke göra de många vid dylika skolor sysselsatta lärarinnorna arbetslösa — vilket i sanning vore en dålig lön för deras hårda arbete — inom överskådlig framtid denna utväg endast farbar till en viss gräns. Sedan den gränsen blivit uppnådd, måste man — det kan icke hjälpas — räkna med lägre skolformer, däribland också D-skolor. Och så länge sådana finnas till, har det allmänna *oavvislig skyldighet* att sörja för att bostads- och arbetsförhållandena vid dem bli drägliga.

Som ett steg i denna riktning har bl. a. i en motion vid innevarande års riksdag (Första Kammarer nr 206) föreslagits statsbidrag till framdragande av telefon till vederbörande lärares tjänstebostäder. I sin ovan citerade tidskriftsartikel har vice talmannen Olsson pekat på lämpligheten av statsbidrag, "ensittaretillägg", som skulle göra det möjligt för en lärarinna att anställa hembiträde, så att hon sluppe att bli ensam i sin bostad — en utväg, vilken som synes avser att giva effekt åt ett önskemål i § 4 av för folkskolans lärare gällande boställsordning.

Undertecknad Timelin har tillåtit sig att begagna det tillfälle, som erbjudit sig, att i min egenskap av timlärare vid den f. n. i Härnösand pågående fortbildningskursen för småskollärarinnor — där praktiskt taget samtliga deltagare tjänstgöra vid D-skolor — höra lärarinnornas mening i saken. De giva för sin del företrädet åt den av vice talmannen Olsson föreslagna anordningen och betyga enhälligt, att den skulle innebära en mycket tacknämlig förbättring. Samtidigt påpeka de emellertid, att det här gäller icke endast en penning- utan även en utrymmesfråga. Deras uttalande är sålunda ägnat att kraftigt understryka f. inspektören Sehlins å blad 2 här ovan återgivna ord. Även utsikten att erhålla hjälp till telefon hälsas med tillfredsställelse. Men beträffande effekten råda något olika meningar. Å ena sidan framhålles, att vidtagas icke särskilda åtgärder för förbindelse med större station, så är telefonen stängd under en stor del av dygnet, och det på tid, då den kanske bäst behövdes. Men å andra sidan ha fall anförts, då landstrykare, som tydligen tänkt sig till lärarinnebostaden, avstått, då de funnit den försedd med telefon. En åtgärd, som lärarinnorna såväl av

hänsyn till sin egen trygghet som av andra skäl finna mycket önskvärd, är, att skoltomten även blir vederbörligen inhägnad.

Domkapitlet anhåller att få göra de sålunda uttalade önskemålen till sina. Är det nödvändigt och lämpligt, att ett skolhus med tillhörande lekplan inhägnas, så måste det anses dubbelt angeläget, att så sker med en skola, vilken — som ofta är fallet — är inhyt i ett ursprungligen för annat ändamål uppfört hus. Med hänsyn till de förhållanden, varunder här ifrågasvarande lärarinnor arbeta — och som förvisso äro de tyngsta och mest krävande, som gälla för någon grupp av undervisare i vårt land — vore det enligt Domkapitlets mening fullt i sin ordning, att det bidrag av allmänna medel, som ifrågasatts, tillmättes så, att det räckte både till telefon och till anställande av medhjälperska, i varje fall täckte större delen av kostnaderna för båda dessa anordningar. Skulle det visa sig nödvändigt att begränsa anspråken på det allmännas frikostighet till ettdera, borde saken enligt Domkapitlets mening ordnas så, att lärarinnorna ifråga på vissa villkor erhöles ett årligt tilläggsanslag, som borde räckta till hela kostnaden för antingen telefon (anläggning och abonnemang i lägsta avgiftsklassen) eller hembiträdeslön och enligt mottagarens bedömande finge användas till ettdera ändamålet.

Under erinran att de förmåner, som här ifrågasättas för D-skolornas lärare, självklart även böra beredas andra, som arbeta under likartade förhållanden, och under förmälande, att Domkapitlet vidtagit åtgärder för att vid förekommande visitationsförrättningar förhållandena vid D-skolorna ägnas särskild uppmärksamhet, tillåter sig Domkapitlet hemställa,

att Kungl. Skolöverstyrelsen ville vidtaga åtgärder för att åt lärare vid mindre folkskolor och därmed likartade skolor utverka bättre arbets- och bostadsförhållanden och därvid särskilt tänka på sådana anordningar som effektiv tillsyn av tillhandahållna bostäder, skoltomtens inhägnad samt bidrag av allmänna medel till lön åt hembiträde och kostnad för framdragning av telefon.

Härnösand den 9 mars 1938.

På Domkapitlets vägnar:

Torsten Bohlin.

Erik Timelin.

Gunnar Klefbom.
